

מבט על, גיליון 323, 21 במארס 2012

דעות רווחות בקרב הציבור הערבי ברשתות חברתיות - מארס 2012

אודי דקל ואורית פרלוב

האירועים בסוריה

הדעה הרווחת בקרב הציבור הערבי בכלל מדינות ערב היא, כי בסוריה מתנהלת מלחמת אזרחים. ללא סיוע מבחוץ עלול המאבק להמשך זמן רב. מלבד סיוע כלכלי והומניטארי המשמש כמס שפתיים, הציבור אינו תולה תקווה בסיוע אחר מצד מנהיגי מדינות ערב והליגה הערבית לסיוע שפיות הדמים בסוריה.

ההערכה המקובלת גורסת, כי ההנהגה העתידית של סוריה לא תקום באיסטנבול או בפאריס אלא תתגבש בתוך סוריה.

עולה אכזבה מהעדר התייחסות והתערבות ישראלית (גם לאחר דברי שר החוץ ליברמן) במתרחש בסוריה. ככל שמתמשך המאבק ומשטרו של אסד שורד, קיים חשד בקרב הציבור הערבי, כי לישראל אינטרס בהמשך שלטונו של אסד. הציפייה מישראל אינה למעורבות צבאית, אלא לצעדי תמיכה דיפלומטיים, הומניטאריים ומחנות אחרות.

ירדן ולבנון

עיניהם של אזרחי ירדן ולבנון נשואות לסוריה ומודאגות מההשלכות האפשריות עקב השתלשלות האירועים. קיים חשש מהתגברות זרם הפליטים ומלחץ גובר על כלכלת המדינות בעקבות התחזקות מגמת הפליטות.

א. בקרב הציבור בלבנון יש עיסוק הולך וגובר בסוגיית העברת הנשק מסוריה ללבנון (לחזבאללה). בראייתם, יקשה הדבר בעתיד על היכולת לפרק את חזבאללה מנשקו וקיים חשש, כי התחמשות חזבאללה תוביל לסבב אלימות חדש עם ישראל. עם זאת, הדעה הרווחת, המבטאת ככל הנראה סוג של תחושת לב, היא שחזבאללה יפעל באופן רציונאלי ולא ייזום פרובוקציה והסלמה מול ישראל.

ב. בקרב הציבור בירדן מסיקים, כי אם בעתיד המשטר ה-האשמי בירדן יהא נתון לסכנה מוחשית, סעודיה תחלץ להגנתו, תתייצב לצדו ואף תשלח כוחות (במידת הצורך), כפי שארע בבחריין. לעומתה, אין מצפים לסיוע מצד ישראל לפעול להישרדות המשטר ה-האשמי.

האירועים בעזה

האירועים בעזה זכו לתשומת לב רבה ברשתות החברתיות, אך פחותה מזו שניתנה לאירועים בסוריה. מתוך ההתייחסויות עולות ורווחות כמה מגמות:

א. התרופפות שליטת חמאס ברצועה. ברור לכל שחמאס אינו "בעל הבית" היחידי ברצועת עזה וכי אין ביכולתו לאכוף את מרותו.

ב. מעורבות איראנית גוברת ברצועה, תוך התייחסות לכך שאיראן טרם ויתרה על הרצון להשפיע על הנעשה בעזה וכי היא עודדה, מאחורי הקלעים, את ההסלמה, בניגוד לאינטרסים של חמאס.

ג. חשיבות התיווך המצרי (עולה בעיקר ברשתות החברתיות במצרים ובעזה) ותפקידה של מצרים כגורם המוסמך היחידי היכול לגשר בין שני הצדדים.

ד. האחים המוסלמים במצרים הובילו קו תקיף נגד ישראל וקראו לגירוש השגריר הישראלי ממצרים. בקרב הציבור המצרי הפעיל ברשתות החברתיות, לא התעוררה דרישה דומה.

נקלטה באופן חיובי הגרסה הישראלית, כי הסיכול הממוקד של מזכ"ל ועדות ההתנגדות העממית, אחמד קייסי, נועד למנוע פיגוע טרור משולב באזור הגבול בין ישראל למצרים בסיני. עם זאת, הוצגה ביקורת קשה על הרג נשים וילדים על ידי ישראל. במצרים, חוזרות ועולות הדרישות לבחינתם מחדש של נספחי הסכם השלום בין מצרים לישראל, במיוחד באשר לסעיפים העוסקים בסוגיות הביטחוניות. הגורם העיקרי אשר עורר בתקופה האחרונה את העיסוק החוזר בשאלה זו, היה האיום האמריקני (כחלק ממשבר ה-NGOs בין מצרים וארצות הברית) להפסקת הסיוע הצבאי. נראה, כי האחים המוסלמים והסלפים בוחנים את הסכם השלום על בסיס התמורות הכלכליות למצרים בלבד ולא בראיה של האינטרסים המדיניים-ביטחוניים.

תורכיה

ניכרת ברשתות החברתיות ביקורת והתייחסות צינית להתקפותיו של ראש ממשלת תורכיה, ארדואן, נגד פעילות ישראל בעזה, בעוד תורכיה תוקפת את הכורדים בצפון עיראק. בהקשר זה מזכירים, כי ארדואן הוביל את הקו התקיף כלפי אסד בסוריה אבל עם הזמן הלך נחלש טון הביקורת. הציבור הערבי ציפה שהישועה לעם הסורי תגיע מתורכיה, אך ראה שאין קשר בין ההצהרות למעשים וניכרת תחושה של אכזבה והחמצה.

סיכום והערכה

הרשתות החברתיות משמשות כבמה לשיח פעיל וערני בעולם הערבי ולהבעת עמדות שאינן תואמות למסרים של השליטים והגורמים הרשמיים. בנוסף, מאחר שלערוצי התקשורת הרשמיים בכל אחת מהמדינות הערביות ישנם אינטרסים וסדר יום משלהם, הם נתפסים כמטעים ומניפולטיביים ולכן מוצאים עצמם הפעילים ברשתות החברתיות מחויבים לתעד בעצמם את הנעשה בשטח. כל אזרח שברשותו טלפון נייד עם מצלמה הופך למעשה לגורם מסקר בשטח, המעניק את העומק, הגוון והצבע לאירועים. בכל רגע נתון מועלות עשרות אלפי תמונות וקטעי וידאו ברשתות, אשר משדרות באופן ישיר את השתלשלות האירועים בכל אחת ממדינות ערב. תפיסת העולם הבסיסית הרווחת בקרב הפעילים ברשתות החברתיות, היא שממשלת ישראל היא הגורם השלילי העיקרי, אשר משפיע כמעט על כל החוליים במזרח התיכון, אם באופן ישיר ואם באופן עקיף. עם זאת, עיקר תחושות התיעוב מופנות בימים אלו לעבר הנשיא אסד, ההנהגה האיראנית וחזבאללה. במקביל, בולט אובדן אמון מוחלט בהנהגות הערביות השליטות, כולל זו של חמאס בעזה, והן נתפסות כאשמות, לעיתים לא פחות מישראל, בבעיות, בכשלים ובהתפתחות האירועים השליליים. כתוצאה מכך, האנרגיה האלימה והתסכול מופנים כלפי פנים ולא כנגד ישראל. את הטונים הביקורתיים כלפי חוץ, בדגש על ישראל, ויצירת הזיקה בין בעיות הפנים לבעיות החוץ, מובילות התנועות האסלאמיות; פחות פעילות בהקשר זה הן הקבוצות הליברליות.

לעיסוק האובססיבי בישראל, הנובע מהתפיסה שהיא מעורבת בכל עניין, יש גם היבטים חיוביים, בשל דימוי ההצלחה של ישראל, המשולבת עם עוצמה צבאית וכלכלית. הדבר מוביל לדרישה לפתיחות מצד ישראל לרחשי העולם הערבי, לצעדים בונים ולתרומה מצדה לשינוי פני האזור. הפעילים ברשתות צופים שגם בישראל יחול שינוי מבפנים בעתיד ולכן הם מעדיפים לקיים קשר באמצעות ערוצי People to People כתחליף לישראל הרשמית, שנתפסת כלא-אמינה. עיקר הציפייה מופנית כלפי האוכלוסייה בישראל. קיימת נכונות לשיח באמצעות המדיה החדשה ומוצגת תקווה, כי אזרחי ישראל יביאו לשינוי בהתנהגותה במרחב.